

DEO OPTIMO MAX.

UNI ET TRINO,

VIRGINI DEI - PARÆ, ET S. LUCÆ
Orthodoxorum Medicorum Patrono.

QUÆSTIO MEDICA,

QUOD LIBETARIIS DISPUTATIONIBUS
*manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis decimo-nono mensis
Decembris, anno Domini M. DCC. LIV.*

M. THEOPHILO DE BORDEU, Equite, No-
socomii Regii & Militaris Baregiensis Medico, Doctore
Medico, Præside.

An pro temperamentorum diversitate functionum diversitas.

I.

RECIPROCA inspiratio & exspiratio, sanguinis circuitus æquabilis, humorum peculiarium secretiones mediantibus colatoris propriis in statu sano perficiuntur; alimenta & potulenta appetunt homines, horum partem variis modificationibus sibi adaptant & retinent, nutritioni verò partem minus aptam organorum ope variorum excernunt: ab objectis afficiuntur, ad ea se se movent, de iis sentiunt, judicant & dissolunt; somno & quiete dividuntur hæc exercitia & renovantur. Quandiu illa omnes actiones & passionis modis & tempore naturæ voto consentaneis vernant ac florent, tandiu prospera valetudo viget. Hæc autem universa sanitatis dona singulis in sanis non eadem celebrantur; & hoc quidem artis iatricæ antilites non latuit; hi licet œconomiam animalem longè minus ac Neoterici habuerint notam, apprimè tamen varium in variis sanis functionum exercitium calluere: imò hanc diversitatem explicare satagentes curiosi indagatores illi (conamine laudandi, sed non in opere imitandi) varias classes temperamenti nomine insignitas instituerunt. At præjudiciis falsis innixi cæcam tenuere viam, notitiamque tradidere falsam. Ideò Hallerus. *Veteres fecerunt tot temperamenta quot humores, phlegmaticum, cholericum, sanguineum, melancholicum, & destinabant à nimia proportionem unius ex principibus humoribus, qui sanguinis miscelam ingrediuntur. Eâ ratione omnino sunt rejicienda cum humoribus & pejora sunt chemicorum dogmatibus.* Chimiæ autem unius elementi dominio nodum solvisse opinati sunt, verum obscuriori obscurum obvelarunt. Monente enim Boerrhaavio. *Ultima Metaphisica & prima Phisica causa Medico investigari necessaria, utiles vel possibiles non sunt ut erant elementa &c.* Jam periculis alienis edocti, varias constitutiones seu varia temperamenta non repetemus à primâ causâ Phisicâ quæ profundè latet & medico prorsus inutilis; verum peculiare constitutiones à variis phænomenis in singulis sanis eminentibus, à vario functionum exercitio, & deinde à causarum proximarum notitiâ inferemus quæ medico necessaria sufficiunt. Cum antiquioribus temperamenta ad constitutionem sanguineam, phlegmaticam, biliosam & melancholicam reduci posse fateamur. Sed hæc dùm nomenclaturam retinemus, ad verum sententiam, ut mox patebit, nullo modo accedimus,

GENARUM purpura; oris roseus color, corporis vividus calor, caro multa & mollis, arteriæ & venæ amplæ ceruleæ, pulsus magnus & mollis phœnomena sunt sanguineæ constitutioni propria; secunda imaginatio, rerum comprehensio facilis, grata animi hilaritas, discursus amœnus & liber, ad risum profusus, magna in amorem propensio, corporis agilitas dotes sunt sanguineorum eximiæ; sed iudicio exquisitori, memoriâ firmiori, defraudantur, objecta attento animo haud perlustrant, at verò audaces nimium ad ea promptè se se accingunt; brevî ad iram accenduntur sed mox placantur. Huiusce constitutionis causæ proximæ sunt cruoris copia, ejusdem globulorum tenuitas, lymphæ eadem indoles, vasa ad suscipiendos humores aptissima, illorum vis sufficiens ad fluidorum attritus & motus. Exindè enim petuntur color, calor, muscutorum crassities, arteriarum & venarum amplitudo. Functiones animi expeditæ ex cerebri fibrarum ad facilem motionem dispositione exurgunt, ex eo quod omnes fluido tenuissimo irrorantur.

Phlegmatica constitutio innotescit cutis albedine, glabriiæ, mādore, pinguedine & frigidityte extremitatum præsertim. Pulsu parvo, debili & tardo; his accedunt apprehensio difficilis, memoria infida, iudicium infirmum, discursus ingratus, ad somnum proclivitas, spontanea lassitudo levi quacumque de causâ; mercuriosi, inertes, ignavi, irâ, odio, amore, curis parum torquentur phlegmatici. Laxa solidorum compages, virium vitæ imbecillitas huiusce constitutionis æthiologiam referunt. Hinc enim debiliter attriti, malè mixti, parum moti humores, cruoris copia mediocris elicitur, seri verò & pinguedinis moles exurgit, undè cutis albedo; extremitatum frigiditytas etiam non nisi a progressivo & intestino motu debili inferenda, iterum indè pulsus debilis, parvus & tardus fit. Languidæ hebetes animi functiones tales deprehenduntur ob *emporis* fibrarum laxitatem, fluidi eas tranantis inertiam, nec ex alio fonte ad somnum proclivitas & corporis torpor oriuntur.

Biliofa constitutio & melancholica vix inter se differunt, nisi à phœnomenorum gradu & causarum intensitate; biliosi etenim colore fusco flavescente, carnis gracilitate, arteriis & venis amplis, cutis colorem non mutantibus, pulsu magno, celeri, valido, in iram facile exandescences, difficilè resipiscences, ingenio acuti, pertinaces designantur. Melancholici vero nigri macilentissimi, arteriis & venis magnis cuti concoloribus, pulsu magno, celeri, duro & tenso donantur. Solertissimi, perspicacissimi constanter eidem objecto inhærentes, ad furem pronissimi, injuriæ memores avidissimè vindictam expectant implacabiles. Vascula suscipiendis succis nutritiis minùs apta, serè oblitterata, vesciculæ adiposæ rigidiores vix ac ne vix quidem dilatabiles, gracilitatem & macilentiam inducunt, humoribus spissis receptacula hæc impervia hos intra vasa majora coacervant; undè venarum & arteriarum ampla diameter & pulsus magnitudo; illius verò validitas & tensio ex strictâ & durâ tunicarum compage, & valido cordis impulsu eadem de causâ. Celeritas à citato impulsu ex eo quod circulationis via brevior. Medulloas cerebri fibræ tensæ, elasticæ, fluidi eas tranantis activitas & acrimonia eò majores quò major motus, animæ functiones hic enarratas fovēt. Memorata causæ remissiores in biliosis, intensiores in melancholicis, hæc constitutionibus originem præbent.

Quatuor assignatæ constitutiones rarò simplices, verum duæ tres imò quatuor quandoquæ in eodem individuo junctæ, variè in singulis ita uniuntur ut in aliis hæc, in aliis illa dominium teneat; undè plures emergunt constitutiones compositæ.

TERRICULAMENTA sibi fingunt & perperam conqueruntur idiotæ & mulierculæ, quod suæ constitutiones minimè Medicis innotescant. Levissimis ratiunculis suam hallucinationem adumbrant; tot & tam immensæ, inquit, in singulis hominibus conspiciuntur varietates, ut plures Medicum captum effugiant, in

aliis edacitas, in aliis appetitus debilis; sudores, cutis siccitas, alvus laxa, stricta, diuresis parca, copiosa, vis muscularis fracta, vegeta, in his aut illis observantur. Quæ reponendum, res vobis numerosissimæ & immensæ; oculatissimæ Medicis pauca & parum extensæ, eorum aciem & scientiam penes sunt. Qualitates enim jactantius prolatae nec variarum constitutionum signa characteristica habentur, nec Medicorum oculos in iis potissimum sedulo & indefessè hærentes præterfugiant. Aliundè prædicta hæc vel morbosa, vel a vario rerum non naturalium usu pendent, qui vitam v. g. magnopere exercitam trahunt, à magnâ deperditione ad copiosos usus urgentur; opipare nutriti, vario cupediorum genere, condimentis, vinis generosis, nectareis, helluones fiunt; sudores, vel plethoram, vel exercitia immodica pro causis habent; alvus in edonibus & splendide pascis laxa, laboriosis verò in litteratis & rusticis stricta deprehenditur; parum urinæ excernunt multum laborantes, otiosi verò & mulieres sæpe minigunt; viribus muscularibus rustici & bajuli à labore pollent, magnates ex otio imbelles. Neque etiam peculiare constitutiones arguunt antipathia: ut vulgò aiunt; aut horrores adversus quadam objecta aut alimenta; mera enim præjudicia iis dant natales, vel fortè impressiones in utero materno conceptæ hæc stupenda inferunt. Idcirco proprietates & functiones, quas ad varias constitutiones dignoscendas protulimus, harum signa sunt essentialia. Attamen licet ex aliis functionibus variarum constitutionum character univocus depromi nequeat, nemo eas esse diversas in diversis temperamentis inficias ibit. Quoniam etenim omnes vitæ actiones ex solidorum proprietatibus & fluidorum indole sobolescere, & solida fluidaque variis dotibus in variis constitutionibus instrui constet, omnes functiones in diversis temperamentis diversas, nemini non liquet.

I V.

PRO ætatum, sexû, victûs, cœli diversitate functiones variè exercentur; idcirco molles infantuli, inertes, somnolenti, subpingues, actionis muscularis parum compotes, animalibus functionibus rix indulgentes, nutritioni & incremento idonei maxime cernuntur. Rugosi senes, macilenti, incurvi, vigiles decremento urgentur. Virgines adepto ferè incrementi termino mammis fororiantibus exornantur, humores à nutritione residuos per uteri vias amandant. In juvenibus mox adultis, seminis secretio, barbæ ortus, sudores virosi fluida jam ab incremento vacantia consumunt. Mulieres delicatula sibi devotissimæ colore albisimo penè niveali, lubricæ cutis exilitate, musculorum & ossium gracilitate conspicuæ, parum cibis licet selectissimis indulgentes, de ventriculo, si pro solito alimenta aliquantò plura fuerint ingesta, plorant; post ambulationuculam, loquacitates, cachinnationes; lassitudinem, oppressionem hæc clamentant bellulæ. Dùm è contrâ validæ torosi corporis functiones diutissime perennandæ athletas & rusticos duris laboribus assuetos, alimentis parè conditis, longè minus exquisitis vescentes insigniunt. Sub ætate vitam degentes albisimi, molles, parum perspirantes, multum per urinas excernere referunt, dum sticulas zonas torridæ subiectas plagas incolentes nigri, parciore diuresi, copiosâ perspiratione donantur. Unde tot varietates? nisi a solidorum & fluidorum variis dotibus. Quis ergo functionum diversitatem in diversis constitutionibus diffitebitur? cum jam jam in iis variam humorum indolem, & solidorum compagem exposuimus.

V.

DE VERITATE assertionis nostræ, nempe cuique constitutioni suam esse in functionum exercitio diversitatem, dubitantem docebunt sequentia. Primò colorem roseum non exiunt sanguinei, nisi mæore, metu perciti, aut animi deliquio, frigore febrili, &c. corripiantur. Pariter phlegmatici non purpurascunt, nisi solis æstui, exercitio immodico subditi, irâ, pyrexia &c. torqueantur. Secundò pulsus æquæ ac in aliis constitutionibus amplus & validus non persentietur in constitutione phlegma-

ticâ, nisi alterutrâ plethorâ, ingurgitatione nimîâ, &c. suscitetur. neque etiam parvus; debilis in sanguineis, biliosis & melancholicis, nisi post hæmorrhagias aut alias evacuationes nimias, in alimentorum penuriâ &c. observabitur. Tertio functiones animæ hebetes, languidas, phlegmaticis proprias, in sanguineis, biliosis & melancholicis observare si contingat, eas molestiis aut morbis tribuas. Quartò res non naturales variè varias constitutiones afficiunt, aer frigidus ex. gr inflammationes in sanguineis accerscit; catharri species, leucophlegmatias, ascites, œdemata, schirros in phlegmaticis parit. Aer calidus phlegmaticos minùs hébetes, alacriores, ad motum aptiores præstat, sanguineos verò enervat, & biliosos & melancholicos magis meditatundos efficit, eosque ad passionem hypochondriacam & hystericam ducit. Cibi condimentis referti, vina generosa, *coffea*, chocolata phlegmaticis favent; sanguineos autem biliosos & melancholicos, nimium æstuosos, variis doloribus laborantes, imò & arthriticos adducunt. Cibi perdulces, potus aquei a biliosis & melancholicis, bonis avibus, usurpantur; secùs verò ex his laborant phlegmatici. Somno protractiori, quiete longâ biliosi & melancholici alacriores, benè se habent. Vigiliâ, motu robustiores, phlegmatici, ingenii exercitiis aptiores fiunt. Amor, spes, delideria biliosorum & melancholicorum mentes torquent, phlegmaticorum verò animos erigunt. Sputatio, diuresis, cutis excretio haud parvæ, phlegmaticos a variis morbis incolumes servant; hæ autem in biliosis æquè ac calidus aer, cibi acres, liquores ardentes, vigilia protractior, operosiores motus, meditationes diurnæ, pathemata vividiora operantur. Haud pauca quæ functionum diversitatem iterùm probarent, silentio habemus. Hunc in finem expolita sufficiunt ut concludere liceat.

Ergò pro temperamentorum diversitate functionum diversitas.

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Amabilis Chomel.

M. Jacobus Gourlez de la Motte.

M. Andreas Cantwel, Professor designatus, & Societatis Londinensis socius.

M. Petrus - Abrahamus Pajon de Moncets, Eques.

M. Paulus le Roy.

M. Benjamin Ludovicus-Lucas de Laurembert.

M. Guillelmus - Guilbert de Préval, Regis Consiliarius, nec non hereditarius ad Monetæ Cadomenses Regius Officiarius.

M. Joannes-Baptista Basseville.

M. Leander Penget, Consiliarius Medicus Regis ordinarius in ejus Castellis.

Proponebat Parisiis CLERIADUS VACHIER, Cluniacensis, Doctor Medicus Monspeliensis, necnon Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus, Theses Autor, 1754,

A SEXTA AD MERIDIEM.